

Váradi Eszter: Egy beköltözés története

Az Utcáról Lakásba! Egyesület Elsőként Lakhatást szemléletű programjának bemutatása egy esettanulmányon keresztül

Absztrakt

Az esettanulmány azt mutatja be, hogyan válik lehetővé hajléktalanságban élő személyek lakhatásba kerülése az Utcáról Lakásba! Egyesület Elsőként Lakhatást szemléletű programján keresztül. Az elemzés középpontjában a program módszertani leírása áll egy ügyfélút keretében: az utcai gondozószolgálatokkal való együttműködés, a kiválasztási folyamat, a beköltözésre való felkészülés, valamint a beköltözést megelőző és az azt követő szakmai munka gyakorlati tapasztalatai. Az elemzés rámutat arra, hogy egy-egy ügyfél beköltözése nem izolált esemény és nem végpont, hanem több intézményi szereplő együttműködésének eredménye a forrás- és kapacitáshiányos szociális ellátórendszer keretei által meghatározott térben. A program működése jól láthatóvá teszi, hogy míg az Elsőként Lakhatás szemlélet szilárd szakmai alapot képez, hazai adaptációjában az erőforrások szűkössége implicit szelekciós mechanizmusok érvényesülését kényszeríti ki. Ezért a lakhatás alapjogként való érvényesüléséhez a modellprogram felskálázására, állami és önkormányzati felelősségvállalásra, valamint a szolgáltatási háló fejlesztésére és bővítésére van szükség.

Kulcsszavak: hajléktalanság, Elsőként Lakhatás, lakhatási programok, szociális munka, civil szektor, intézményi együttműködés

Abstract

The case study examines how access to housing for people experiencing homelessness becomes possible through the Housing First-based programme of the From Streets to Homes! Association. The analysis focuses on a methodological description of the programme through a client pathway: cooperation with outreach services, the selection process, preparation for the move-in, as well as the practical experiences of social work through the entry into housing. The analysis highlights that a client's entry into housing is neither an isolated event nor an endpoint, but the outcome of cooperation among institutional actors within a social welfare system shaped by resource and capacity constraints. The practice-based insights of the programme demonstrate that, while the Housing First approach constitutes a solid professional foundation, its adaptation in the Hungarian context is accompanied by resource scarcity that enforces implicit selection mechanisms. Therefore, the realisation of housing as a fundamental right requires the scaling up of the model programme, as well as enhanced responsibility of state and municipal actors, alongside the development and expansion of the service network.

Key words: homelessness, Housing First, housing programmes, social work, NGO sector, multi-agency collaboration

Az Utcáról Lakásba! Egyesület az elmúlt 13 évben a hazai szektorban nagy és széles körben elismert civil szervezetté nőtte ki magát. 2026-ban a Political Capital és a Civilizáció közvélemény-kutatása szerint a legismertebb civil szervezetek egyike, és szintén idén az Év Fővárosi Civil Szervezete díjat is elnyerte – a hajléktalanságban és lakhatási szegénységben élőkkel kapcsolatos munkáról kevesen vannak ma, akiknek nem az ULE jut eszébe.

Bár a szervezet jelenleg négy különböző lakhatási programot és számos egyéb szemléletformáló projektet működtet, legismertebb programja továbbra is az Egyesülettel egyidős, Elsőként Lakhatást szemléleten alapuló Kunyhóból Lakásba program. A Kunyhóból Lakásba a Terebesi erdőben élő hajléktalan emberekkel végzett érdekvédelmi folyamatból nőtte ki magát; egy jelenleg 32 háztartásnak lakhatást nyújtó, Elsőként Lakhatást szemléletet képviselő modellprogrammá. Ennek keretében az Egyesület használaton kívüli, rossz állapotú önkormányzati bérlakásokat újít fel, amelyekre bérlőkijelölési jogot kap. Ezekbe a lakásokba közterületen és kunyhóban élő hajléktalan egyének és családok költözhetnek, akik szociális alapú lakbért fizetnek. Számukra az Egyesület a beköltözést megelőző időszakról fogva szociális munkát nyújt; az adott ügyfél számára megfelelő intenzitással, időkeret nélkül.

A Kunyhóból Lakásba program résztvevője Kálmán is, aki 2025 végén került egy önkormányzati bérlakásba, miután 30 évig egy budai erdős területen lévő barlangban lakott. Az ULE által közzétett tartalmak és történetek időnként a sajtóban is visszhangot váltanak ki, illetve szélsőséges reakciókat is generálnak a közösségi médiafelületeken (hiszen a hajléktalanság, annak okai és felelősei ma Magyarországon átpolitizált és polarizáló téma), azonban Kálmán története még a megszokottnál is nagyobb vihart kavart a közéletben. Felmerültek a megszokott kérdések (Miért ő került lakhatásba, és miért nem mások? Hogyan fog tudni annyi év után újra lakásban élni? Tudja-e majd fizetni a rezsit?), a rosszindulatú megjegyzések, valamint az öröm és az együttérzés hangjai is. Kálmán körülményeinek extrém mivolta, azok tartós fennállása, az időjárásnak való folyamatos kitettsége, illetve a barlang képének ereje azonban ezeket a reakciókat mind megsokszorozta, ezért ezek apropója különösen jó alkalomnak tűnik arra, hogy az ULE munkájával és módszertanával kapcsolatos félreértéseket azok bemutatásával tisztázzuk. Ugyanis Kálmán története korántsem egyedi – ügyfeleink túlnyomó része hasonlóan megrázó élettörténettel rendelkezik. Sorsuk alakulása a szociális ellátórendszer strukturális hiányosságainak és társadalmunk mind inkább lazuló szövetének egyenes következménye.

Esettanulmányomban Kálmán történetén keresztül mutatom be, hogyan válik lehetővé hajléktalanságban élő személyek lakhatásba kerülése az Utcáról Lakásba! Egyesület Elsőként Lakhatást szemléletű programján keresztül. Az elemzés középpontjában a Kunyhóból Lakásba program módszertani leírása áll: az utcai gondozószolgálatokkal való szakmai együttműködés, a kiválasztási folyamat, a beköltözésre való felkészülés és annak gyakorlati tapasztalatai. Célja, hogy a beköltözés mozzanatát – amit a külső szemlélő világnézetétől függően hatalmas sikerként vagy kockázatos vállalkozásként láthat – ne végpontként és ne is csupán egy új, tiszta lapként értékelje. Helyette arra világítok rá, ami egy-egy ügyfelünk kiválasztása és lakásba költözése a jelen szociálpolitikai környezetben lenni tud: egy szilárd szakmai alapokon álló, ugyanakkor állami normatíva és a felskálázásra tett erőfeszítések hiányában csak eseti megoldást jelentő, jelentős elköteleződést és intézményi koordinációt

igénylő folyamat. A cikkben elsőként röviden bemutatom az Utcáról Lakásba! Egyesület Elsőként Lakhatást elvére épülő lakhatási programját. Ezt követően ismertetem Kálmán programba kerülését megelőző lakhatási helyzetét, körülményeit, az őt referáló utcai szolgálattal való kapcsolatát. Majd a lakásba kerülés eseménytörténetén keresztül, a beköltözéshez vezető út állomásait bemutatva elemzem a program gyakorlati megvalósulását.

Az Utcáról Lakásba! Egyesület Elsőként Lakhatást szemléletű programja

Az Utcáról Lakásba! Egyesület munkássága és egész szervezete is a Terebesi erdő kunyhóiban élő hajléktalan emberekkel végzett érdekvédelmi folyamatából alakult ki, amelynek köszönhetően a kezdetben ellenséges Kőbányai önkormányzattal hosszú távú együttműködést sikerült kialakítani. Az első ügyfelek 2012-ben kerültek kiválasztásra és 2013-ban költöztek be. A program eredettörténetét és a kőbányai tapasztalatokat részletesen Kovács Vera 2014-es, *A Város Mindenkié csoport „Utcáról lakásba” kísérlete Kőbányán* című írása dolgozta fel az ESÉLY lapjain (Kovács, 2024).

Ahogy ebben a tanulmányban is szerepel, az Elsőként Lakhatást szemléletet Sam Tsemberis amerikai pszichiáter dolgozta ki a kilencvenes évek elején a hajléktalanellátás lépcsőzetes modelljének alternatívájaként (Tsemberis és Asmussent, 1999). Utóbbi – hazánkban jelenleg is domináns modell – arra az elképzelésre épül, hogy a hajléktalanságban érintett egyének fokozatosan, intézményi keretek között, nagyobb önállóságot a megelőző fázisok teljesítésével nyerve kerülhetnek stabilan lakhatásba. Az elképzelés szerint a folyamat során „reszocializálódnak” a társadalomba, megtanulva az önálló lakásban éléshez szükséges szabályokat és normákat. Ez a modell figyelmen kívül hagyja azt a tényt, hogy a különböző szintekhez kötött elvárásokat (stabil jövedelem/rendszeres munkavállalás, absztinencia, a közösségi együttélés szabályainak betartása, önálló életvezetési készségek megléte) kivétel nélkül sokkal nehezebb teljesíteni, ha valaki nem stabil, biztonságos lakhatásban lakik. Ráadásul a polgári középosztály normarendszere olyasmiket kér számon a többségi társadalomból kirekesztett embereken, amelyek hiánya a többség esetében nem kapcsolódik automatikusan olyan súlyos következményekhez, mint a lakhatás elvesztése vagy a társadalmi kirekesztődés.

Ezzel szemben az Elsőként Lakhatást arra a gondolatra épül, hogy a biztos lakhatásnak nem az egyénnel végzett szociális munka és a társadalmi részvétel céljának, jutalmának, hanem kiindulási alapjának kell lennie.

A módszer kifejlesztését Tsemberis a mentális betegségekkel küzdő, utcán élő hajléktalan személyekkel végzett munkája inspirálta, amellyel az őket érő gyakori hospitalizációt, majd az abból való esetleges kikerülés esetén bekövetkező ellátási vákuumot is kritika alá vonta. A mentális betegséggel élő emberek kifejezetten sérülékeny csoportot alkotnak, akik fokozottan ki vannak téve a lakásvesztés és a hajléktalanná válás kockázatának, ugyanakkor a kapcsolat kétirányú: a hajléktalanság súlyosbíthatja, illetve okozhat pszichés problémákat. Ebből következően az Elsőként Lakhatást szemlélet nemcsak a már mentális betegséggel diagnosztizált egyének ellátásában, hanem a megelőzésben is jelentős szerepet tölthet be.

A szemlélet alapja, hogy mindenki alkalmas lehet az önálló lakhatásra, amennyiben ehhez a szükséges támogatás rendelkezésre áll. A nyújtott támogatás alapelvei a következők:

1. A lakhatás emberi jog
2. Választási és beleszólási lehetőség a szolgáltatást igénybe vevők számára
3. A lakhatás és a gondozás szétválasztása
4. A felépülés ösztönzése
5. Ártalomcsökkentés
6. Kényszermentes, aktív együttműködés
7. Személyközpontú együttműködés
8. Rugalmas segítségnyújtás, ameddig csak szükséges (Pleace, 2016).

Az Utcáról Lakásba! Egyesület Kunyhóból Lakásba programjában, ahogyan az esettanulmányban is látni fogjuk, ezt a szemléletet fő módszertani elvként alkalmazza, és a lehető legnagyobb mértékben igyekszik követni a hajléktalanságból kikerülő emberekkel folytatott munkája során. Azonban a támogatás mértékét és formáit a tágabb szociál- és lakáspolitikai, valamint jogi környezet: a szociális ellátórendszer túlterhelt és leromlott állapota, a finanszírozási keretek bizonytalansága, az elérhető lakásállomány korlátai, valamint az intézmények közötti koordináció nehézségei is befolyásolják. A program e kedvezőtlen körülmények között is képes az ügyfeleinek a beköltözést megelőző időszaktól intenzív szociális munkát nyújtani, időkeret és kényszer nélkül, ameddig és amilyen formában a bérlőnek szüksége van rá, és folyamatosan dolgozik eszköztárának növelésén és az olyan szolgáltatások biztosításán is, amely az eredeti koncepcióban alapvetően más szereplők hatáskörébe tartoztak. (Ilyen például az ártalomcsökkentés és a felépülés ösztönzése, amely téren fájóan hiányoznak a szociális és egészségügyi ellátórendszerből azok a szolgáltatási szegmensek, amelyek a hajléktalan emberek, különösen a duáldiagnózissal élők komplex szükségleteire adekvát módon tudnának reagálni.)

Ilyen strukturális hiányokat pótol már valójában az is, ahogyan az Egyesület a programba a lakásokat bevonja. Ugyanis az Elsőként Lakhatást lakhatási lábának megvalósításának leginkább nehezítő tényezője az intézményi hajléktalanellátásra berendezkedett szociális ellátórendszer mellett, azzal szorosan összefüggésben az önkormányzati szociális bérlakásállomány rendszerváltás során nagyrészt privatizált, és azóta is folyamatosan zsugorodó kapacitása. Jelenleg a lakásállomány mindössze 2%-a van önkormányzati kézen, és ezek közül is sok leromlott, lakhatatlan állapotban van, és a felújításhoz szükséges forráshiány miatt nem hasznosítható a szokásos bérlakáspályázati rendszerben. Az Utcáról Lakásba! Egyesület ezek bevonásával és hasznosításával nyújt lakhatást a Kunyhóból Lakásba program célcsoportjának. Műszaki csapatunk önkéntesek és más civil szervezetek segítségével, esetenként magán- és vállalati adományok bevonásával felújítja ezeket a lakásokat, amellyel az önkormányzati vagyont gyarapítja és a megfizethető lakhatási lehetőségeket bővíti. A felújítás és karbantartás fejében az adott önkormányzat informális bérlőkijelölési jogot garantál az Egyesületnek. A lakásokba az adott területben közterületen, illetve kunyhókban

élő hajléktalan emberek költözhetnek, akik szociális alapú lakbért fizetnek, és így hosszú távon fenntartható lakhatást kapnak. A bérlők az önkormányzattal kötnek bérleti szerződést a hatályos önkormányzati rendelet szerint.

A Kunyhóból Lakásba program keretében az Egyesület jelenleg a X., XX. és II. kerületekkel működik együtt, ezek keretében összesen 28 lakást kezel. A programba bevont lakásállomány a közeljövőben nagyon kis mértékben fog csak növekedni – egyrészt az elmúlt bő tíz év tapasztalata, hogy jelentős anyagi forrásokra és politikai támogatásra van szükség az új együttműködések kialakítására, másrészt a saját szolgáltatások ügyfélkörének bővítésén túl elsősorban a feliskálázásra szeretnénk fókuszálni, és ennek jegyében közpolitikai partnereket hívunk modellprogramjaink alkalmazására. Azonban a Kunyhóból Lakásba program ügyfelei magas támogatási szükségletű ügyfelek és állami normatíva, illetve az önkormányzat támogatása nélkül komoly kapacitásbeli korlátok állnak fenn a program növekedésének tekintetében. A bevont lakások felelősségteljes kezelésével, szakpolitikai javaslatainkkal, médiamegjelenéseinkkel és az ehhez hasonló publikációinkkal azonban a konkrét ügyfélszámunk növekedése nélkül is hatékonyan dolgozunk azért, hogy megváltoztassuk a hajléktalansággal kapcsolatos szemléletet, befolyásoljuk a hajléktalanellátás formáját és népszerűsítsük az Elsőként Lakhatást szemléletet.

Kálmán esete

Az esettanulmányban bemutatott lakhatásba kerülés története 2025 végén és 2026 elején több sajtómegjelenésben is nyilvánosságot kapott, amelyekben az érintett saját nevével szerepelt, és amelyekhez beleegyezését adta. Jelen munka ugyanakkor a szakmai gyakorlatnak megfelelően kezeli az adatvédelmi szempontokat, ezért az ügyfél álnéven szerepel, és az azonosításra alkalmas részletek részben módosításra vagy elhagyásra kerültek. Kálmán a szereplésekhez szívesen járult hozzá, azonban az interjúfelvétel megterhelő tapasztalatnak bizonyult számára. Ezért szociális munkásával egyeztetve – életvitelének zavartalansága érdekében – jelen tanulmány készítése során nem készült vele új interjú. A szöveg az ő tudtával és beleegyezésével, korábbi anyagok felhasználásával, illetve a jelenlegi és volt szociális munkásaival, a kiválasztási folyamatban részt vevő szakemberekkel, az Utcáról Lakásba! Egyesület, illetve a Magyar Máltai Szeretetszolgálat munkatársaival készült interjúk alapján készült.

Kálmán egy nyugat-dunántúli városban született, és családja felbomlását követően állami gondozottként nőtt fel. Származási családjával megszakadt a kapcsolata, testvéreiről sem tud semmit. Története az állami gondozásból kikerülők lakhatási kiszolgáltatottságának azt a mintázatát jeleníti meg, amelyet kutatási adatok is rendszeresen alátámasztanak (minden ötödik utcán élő honfitársunk állami gondozásból került ki, a fiatalabb, 30 éves kor alatti hajléktalan embereknek pedig a fele (Február Harmadika Munkacsoport, 2024), és ügyfélkörünkben mi is visszatérő tapasztalatként azonosítunk. Kálmán esetében sem állt fenn olyan stabil családi vagy kapcsolati háttér, amely megfizethető és elérhető lakhatási lehetőségek (megfelelő, lakhatással összekötött utógondozás, támogatott lakhatás, lakhatási támogatás) hiányában védőhálóként szolgálhatott volna. A jóléti állam válságába illeszkedő,

hazánkban a 2022-es törvénymódosításban tetőző szociálpolitikai logika, amely az egyéni szociális biztonság elsődleges kereteként a családot jelöli meg, tehát Kálmán esetében is azt eredményezte, hogy a munkahelyekhez kötött szállásformák, valamint az eseti és bizonytalan szívésségi lakhatás maradtak elérhető lehetőségként.

Kamaszként a helyi sörgyárban kezdett dolgozni, ám hamarosan kapott az alkalmon, hogy a több munkalehetőséggel kecsegtető Budapestre kerülhessen. A fővárosi telephelyre való áthelyezést követően munkásszállón kapott elhelyezést, ahol négyfős szobákon osztoztak. A hadseregben tett rövid kitérőt követően – ahonnan egy verekedésbe torkolló konfliktus után epilepsziás jellegű tüneteket állapítottak meg nála, és emiatt hamar leszerelték – addigi munkahelyére nem vették vissza, így a MÁV pályafenntartó részlegénél talált munkát, és, újra egy munkásszállón lakhatást is. Azonban hamarosan a rendszerváltás foglalkoztatáspolitikai terén is kiteljesedő neoliberális fordulatának áldozataként több százezer társával együtt ő is elvesztette munkahelyét, és húszas éveiben megváltozott munkaképességűnek nyilvánították. Kálmán innentől ismerősöknél, szívésségi lakhatásokban, vagy ha ilyen épp nem akadt, az utcán húzta meg magát, és alkalmi munkákat vállalt. A kilencvenes évek elejétől kezdve a nála idősebb, „Fater” néven emlegetett barátjával együtt mozogtak Budapesten, és a budai barlangot is egy közös sétájuk alkalmával fedezték fel, miután minden más lakhatási lehetőségük megszűnt.

A barlangot komfortosítani nem tudták, illetve féltek, hogy az nagyobb kockázatot jelentene, mint amennyi hasznót, így ajtó, fűtés és minden infrastruktúra nélkül rendezkedtek be 1995-ben.

Kálmán a 2000-es évek elején pár hónapig egy BMSZKI-hoz tartozó átmeneti szálláson is lakott, azonban nem viselte jól a hajléktalanellátó-rendszer intézményeire jellemző zsúfoltságot és a sokszor feszült légkört. Ekkorra mentális állapota jelentősen romlott, és paranoid tünetekkel jellemezhető kórképet állapítottak meg nála. E tapasztalat következtében a következő évtizedekben következetesen elutasította a szállóra költözés lehetőségét, és inkább a barlangban maradt. Döntése gyakori az önállóságra berendezkedett, utcán élő emberek körében - egy olyan, az ellátórendszerrel kapcsolatos negatív, autonómiakorlátozó tapasztalatok alapján sokan inkább a bizonytalan, de nagyobb önállóságot biztosító lakhatási formákat választják.

Továbbra is alkalmi, főként kerti munkákból, üveggyűjtésből tartotta fenn magát, ez azonban egyre nehezebbé vált, ugyanis 2011-ben leszázalékolt státuszát megszüntették, így az addigi, csekély bevételtől is elesett, a hajléktalanság 2018-as kriminalizációját követően pedig a rendőrség is vegzálni kezdte. Fater halálát követően ráadásul Kálmán egyedül maradt a barlangban.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Krisztinavárosi Hajléktalan Centrumának utcai szolgálatot ellátó munkatársai elmondásuk szerint több mint húsz éve álltak vele kapcsolatban. Ezekben az években segítették őt különféle ügyintézkésekben (bár a megváltozott munkaképességűek ellátására nem sikerült újbóli jogosultságot szerezniük), iratpótlásban, egészségügyi ellátáshoz való hozzáférésben, szállításban, ruhapótlásban, illetve a különféle használati tárgyakhoz és élelmiszerhez való hozzájutásban. Kálmánt mindenben együttműködőnek írták le, azt kivéve, hogy a fentebb említett módon szállóra semmiképp nem akart bemenni. D., a szociális

munkás, aki lakásba kerüléskor bő egy éve dolgozott vele, nyitott, udvarias férfinak írta le, aki lassan enged fel, de szociális kapcsolatait működteti. Sokan ismerték a lakóhelye környékén – több helyi lakos eseti megállapodások keretében meg-megbízta kisebb munkákkal. Lakókörnyezetét gondosan rendben tartotta, és mivel fizikumát a barlangban töltött évek nem tették tönkre, továbbra is bírta a fizikai munkát. D. szerint ez többek között mértékletes életmódjának köszönhető – Kálmán dohányzik ugyan, de alkoholt például csak alkalmanként, főleg szociálisan, a környéken élő ismerőseivel fogyasztott. Kálmán pszichiátriai betegsége az elmúlt években nem okozott komoly életvitelbeli problémákat, gyógyszert sem kell már szednie, amit D. a diagnosztizálás utáni kielégítő kezelésnek tulajdonít. Optimista elképzelésem szerint az antipszichiátriai mozgalom vívmányai és a Kálmánnal foglalkozó szociális munkások növekvő traumatudatos szemlélete is hozzájárul ahhoz, hogy adott viselkedése ne rögtön patologizáló módon, hanem élethelyzete és tapasztalatai összefüggésében kerüljön értelmezésre.

D. Kálmánnal végzett szociális munkájának előterébe a legégetőbb problémaként a rendszeres jövedelem hiánya került, amelyben végül szintén sikerült a Máltainak segítenie: 2025 tavaszán takarítóként közfoglalkoztatásba vették. Kálmán több évtized után kezdett el újra rendszeresen, bejelentett módon dolgozni. A reggeli műszakhoz négykor kell kelnie, ráadásul ekkor még a barlangból járt be. Mindezek ellenére gördülékenyen ment a munkába állás: együttműködő, pontos, eleinte visszahúzódó, de később szociálisan is egyre nyitottabb munkatársnak bizonyult. Azonban, bár ez az állás stabil jövedelmet és a mindennapi kiadásai fedezésében megnyugvást jelentett Kálmánnak, csekély összege folytán nem hozott strukturális változást az élethelyzetében. Az albérletpiacra a havi 96.000 Ft-os fizetése nem biztosított belépési lehetőséget, és olyan lakhatásba, ahol másokkal kellett volna megosztania életterét – mint a szálló, tömegszállás vagy szobabérlet – továbbra sem szeretett volna menni. Így, bár a munkába állás fontos mérföldkő volt, önmagában nem nyitotta meg a tartós, biztonságos lakhatás felé vezető utat. Ez a mozzanat illusztrálja a jelenlegi lakhatási válság mélységét: amelyben még rendszeres, bejelentett munkavégzés mellett sem nyílik reális lehetőség az önálló lakhatás megteremtésére.

Ebben a helyzetben volt Kálmán akkor is, amikor a Magyar Máltai Szeretetszolgálat munkatársainak lehetőségük nyílt ügyfelek közül jelölni bérletet egy kerületi önkormányzati szociális bérlakásba, az Utcáról Lakásba! Egyesület programján keresztül.

A bérlőkiválasztás folyamata

A bérlőkijelölés

Az Utcáról Lakásba! Egyesület Kunyhóból Lakásba programjába 2015 óta a leendő ügyfelek pályázat útján kerülnek kiválasztásra. A kiválasztási folyamat egyszerre tükrözi az Elsőként Lakhatást szemlélet hazai kontextusban való alkalmazásában rejlő lehetőségeket és korlátokat. Hiszen a lakhatás emberi jogi felfogásának értelmében a méltóságteljes lakhatás mindenkinek jár – egy igazságosabb és szolidárisabb világban pedig az ügyfelek széles körének tudnánk biztosítani azt. A rendelkezésre álló erőforrások korlátozottsága, az intézményi és finanszírozási kapacitások (állami normatíva nélkül működő civil szervezet)

azonban nem teszik lehetővé a támogatás szélesebb körű biztosítását. Ebben a szűk mozgástérben az Egyesület az Elsőként Lakhatást szemléletből fakadóan kifejezetten azokat a személyeket célozza, akik lakhatási szempontból (is) különösen sérülékeny helyzetben vannak – például trauma, szenvedélybetegség vagy hosszú ideje fennálló hajléktalanság miatt –, esetükben a többszörös támogatási szükségletek következtében a biztonságos lakhatáshoz való hozzáférés még nehezebb.

A bérlőkiválasztás folyamatában az Egyesület nagyban támaszkodik az utcai gondozószolgálatok és egyéb hajléktalan embereket ellátó intézmények helyi tapasztalataira és szakértelmére. Adott évben, miután a helyi önkormányzat kiválasztja a programba bevonandó lakást, az Egyesület kiírja a kunyhóban, illetve utcán élők számára a pályázatot. Ez egy egyszerűen kialakított űrlap, amit alapinformációkkal, illetve személyes motivációval kell kitölteni. Az űrlap akadálymentesítése azért kiemelten fontos, mivel a szociális ellátórendszer adminisztratív folyamataiban a potenciális ügyfelek számára gyakran már egy nulladik, implicit belépési küszöböt, vagyis hozzáférési akadályt képeznek a nem megfelelően érthető felületek és utasítások.

A pályázat a kerületben utcai szociális munkát végző szervezetek, átmeneti szállók, nappali melegedők és egyéb hajléktalan emberekkel kapcsolatban lévő intézmények részére kerül kiküldésre, illetve ezeken a helyeken szórólapok is hirdetik a programot. Így az érintettek akár maguk is értesülhetnek a programról, és a szociális munkásaik segítségét kérhetik a jelentkezésben. Ez jellemzően azonban fordítva történik: az ott dolgozó munkatársak ugyanis jelölhetnek bérlőt kunyhóban vagy egyéb közterületen élő ügyfelek közül. A Krisztinavárosi Hajléktalan Centrum munkatársai a szóban forgó együttműködés keretein belül 5 ügyfelüket (egyedülállók vagy párok) jelölhették, közülük került ki Kálmán. Az Egyesület a kiválasztási folyamat során hangsúlyosan képviseli az Elsőként Lakhatást szemléletet, és a jelölő munkatársakat is annak érvényesítésére kéri fel. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a *„Bárki jelentkezhet a pályázaton, aki a kerületben él kunyhóban vagy egyéb közterületen”* felhívás valóban érvényesüljön, ne kerüljenek a bérlők elé sem implicit, sem explicit módon újabb elvárások. Nem kritériumok a szociális ellátórendszerben bevett kitételek, például, hogy a jelölteknek legyen a bekerüléskor biztos jövedelmük, sem a pszichiátriai betegségek vagy függőségek hiánya – hiszen ezek a stabil lakhatás talaján elérhető célok, nem az ahhoz való belépőjegyek, és a beköltözés előtti hiányuk nem is irányadó az azt követő állapotra. Persze nem mindenkivel lehetséges együtt dolgozni, de önmagában a fentiek nem lehetnek kizáró okok, hanem kontextusban értelmezendő plusz információk. A toborzást végző szervezetekkel való együttműködés során időről időre előfordul, hogy egyes munkatársak a problémásabbnak ítélt ügyfeleket kiszűrik, azonban az erről folytatott rendszeres szakmai egyeztetések és az Egyesület programjának növekvő ismertsége ezt a gyakorlatot mérsékelni látszik.

Az, amit a korlátozott erőforrások felelős felhasználása érdekében az Egyesület irányadónak tekint a bérlőjelöltekkel kapcsolatban, az együttműködésre való készség és a személyes motiváció megléte. Ugyanakkor az együttműködést – és annak hiányát is – más alapokon határozza meg, mint a szociális ellátórendszerben gyakran fennálló gyakorlat, ahol az együttműködés sokszor abból áll, hogy az ügyfél megjelenik a kijelölt időpontokon, teljesíti az előírt feladatokat, és igazodik az intézményi elvárásokhoz. Ezek hiánya pedig akár a

támogatások megvonásához, szankciókhoz, lakhatási ügyek esetében pedig akár lakásvesztést is eredményezhetnek. Az együttműködés a közös munka alapja ebben a programban is, azonban sokkal rugalmasabban értelmezendő, és az Elsőként Lakhatást szemlélet 6-8. pontjainak megfelelően kényszermentes, az ügyfél igényei szerint jobban alakítható, intenzitásban az élethelyzetéhez igazítható. Az ügyfél élethelyzetének javítása közös cél, ugyanakkor a javulás értelmezése nem a szociális munkás kizárólagos hatásköre – időről időre eltérhet az ügyfél és a szociális munkás elképzelése, ami a segítő kapcsolat természetes velejárója. A kapcsolattartás fennakadásait az annak háttérében álló probléma felől célszerű megközelíteni; kategorikusan nem együttműködőnek a folyamatot csak a legszélsőségesebben akadályozó, tartósan destruktív esetek (például ajtót sem nyitó ügyfelek) tekinthetők, és ez a magatartás is csak a legritkább esetben vezet lakásvesztéshez (az önkormányzattal például az Egyesülettel való munka megszakítása után is bérleti jogviszonyban maradhat a bérlő).

D. elmondása alapján a fentiek kiegészültek még néhány, lokális kontextust érintő tényezővel: szempont volt, hogy a jelölt olyan ügyfélkörből érkezzen, akivel már hosszabb ideje kapcsolatban álltak, és akinek helyzetét jól ismerték. Emellett az ajánlás során figyelembe vették a helyi közösségi dinamikákat is: bizonyos területeken, ahol több ügyfél egymáshoz közeli kunyhókban él, egy-egy személy kiemelése feszültségeket generálhat a maradók és az érintett ügyfél, illetve a maradók és az ajánlást tévő szociális munkás közötti kapcsolat tekintetében, ezért ezt igyekeztek elkerülni. Ez nem szükségszerű: a Terebesi erdőben végzett érdekvédelmi munkánk során tapasztaltuk, hogy közösségek képesek saját belső prioritizálást végezni az elérhető erőforrások elosztásáról, és közösen kijelölni, hogy adott helyzetben kinek legsürgetőbb a támogatás. Azonban jelen esetben kevésbé összetartó közösségekről, mint inkább egy területen utcázó vagy kunyhós ügyfelekről volt szó, ráadásul a kőbányai folyamattal ellentétben nem sorrendet kellett felállítani arra vonatkozóan, hogy ki mikor kerüljön lakásba, hanem egy potenciálisan egyszeri lehetőség merült fel. Ezekben a helyzetekben az utcai szociális munkások helyismerete, beágyazottsága kulcsfontosságú: ők rendelkeznek azzal a folyamatos jelenlétben alapuló tudással, amely lehetővé teszi a közösségi viszonyok és egyéni helyzetek árnyalt mérlegelését. Az Egyesület számára ezek a kontextuális információk közvetlenül nem hozzáférhetők, és a rendelkezésre álló időkeret mellett nincs lehetőség minden érintettel kiterjedt, közösségi alapú egyeztetési folyamat lefolytatására, így az ajánlások során szükségszerűen támaszkodik az utcai szociális munka tapasztalataira.

Kálmánt a Krisztinavárosi Hajléktalan Centrum munkatársai tehát több évtizedes utcai múltjára (hiszen a fűtetlen barlang nem kínált sokkal több komfortot), térben és némileg szociálisan is izolált helyzetére, valamint a vele végzett szociális munka során és a munkába állása óta tanúsított megbízhatóságára, pontosságára, és nyílt, beszélgetőpartnerei iránt tisztelettel viseltető kommunikációs stílusára tekintettel jelölték.

A bérlőkiválasztás

A jelöltek adatlapjainak beérkezését követően a kiválasztás a jelentkezőkkel való személyes interjú alapján történik. A kiválasztás szempontjai az Elsőként Lakhatást szemléletet tükrözik – amely folyamat alapvető feszültsége, hogy miközben a lakhatáshoz való jog mindenki

számára biztosítandó alapelveként jelenik meg, a rendelkezésre álló erőforrások rendkívül korlátozottak. Ezért a cél az, hogy ezen erőforrások felhasználása felelős módon, az egyéni és társadalmi haszon maximalizálására törekedve valósuljon meg. Egy ideálisabb állapotban – amelyre modellprogramként törekszünk – a kiválasztás nem az egyszeri hozzáférést eldöntő eseménye, hanem csupán egy (például időbeli) prioritizálási folyamat része.

Az interjú során az Egyesület munkatársai a program bővebb ismertetését, kereteinek és szabályainak bemutatását követően a jelentkező(k) élethelyzetét, lakhatási előzményeit, jövedelmi és munkaerőpiaci helyzetét, családi vagy egyéb támogatói hálóját feltáró kérdéseket tesznek fel. Amennyiben a jelentkezők többen vannak, a köztük lévő kapcsolat jellegéről is tájékozódnak. Az önkormányzatok által a programba kijelölt lakások általában kisméretűek, egyszobásak, így leggyakrabban egy fő vagy egy pár kerül kijelölésre. A jelentkezők között utóbbiak a leggyakoribbak, ami összefügg azzal, hogy ez nagyobb biztonságot és erőforrás-megosztást tesz lehetővé az utcán vagy erdőben élők számára. Az Egyesület feminista keretben dolgozik, tevékenységei során kiemelt figyelmet fordítva a női ügyfelek speciális szükségleteire, többek között traumatudatos esetkezelést folytat. Ennek megfelelően az interjúk egy része a párkapcsolatban lévő ügyfelekkel külön-külön kerül felvételre, hogy feltérképezze a közöttük lévő dinamikát, kiemelt figyelemmel a párkapcsolati erőszak jeleire. A párkapcsolati erőszak gyanúja nem jár automatikusan kizárással a jelentkezők közül, egyrészt mivel az az áldozatot is büntetné, és konzerválná a lakhatási bizonytalanságban, másrészt mert a bántalmazással kapcsolatos munka alapjának a rugalmasságot tartjuk: az áldozatok helyzete, erőforrásai, veszélyeztetettsége és lehetőségei nagyon eltérőek lehetnek. A jó gyakorlat kulcsa, hogy az áldozatot segítő szakember minden esetben a konkrét élethelyzetre, az áldozat aktuális érzelmi és fizikai állapotára, a bántalmazó viselkedésére és az elérhető erőforrásokra reagáljon. Ezért ezek korai feltérképezésére és az áldozat támogatásának megtervezésére szolgál az interjú is.

Kálmán interjújára a Krisztinavárosi Centrum telephelyén került sor az Utcáról Lakásba! Egyesület két kollégája részvételével. Interjúja nem indult biztatóan: Kálmán már a program bemutatásakor elutasítóvá vált, nem volt reszponzív a kérdésekre, majd alig néhány perc után megszakította a beszélgetést és távozott a szobából. A helyzet háttérében D. elmondása alapján erős szorongás, bizalmatlanság és félelem állt, amely tartósan bizonytalan élethelyzetéből, az új emberekkel és programokkal szembeni óvatosságából fakadt. Ezt követően a jelen levő, vele régóta dolgozó szakemberek visszajeleztek számára, hangsúlyozva, hogy a részvétel nem kötelező, ugyanakkor érdemes lehet megismernie a program kínálta lehetőségeket. Ezzel mind a *Választási és beleszólási lehetőség a szolgáltatást igénybe vevők számára*, mind a *Kényszermentes együttműködést* garantálták számára, amelynek köszönhetően Kálmán hamarosan folytatta az interjút. Az Utcáról Lakásba! Egyesület munkatársainak beszámolója alapján a második próbálkozás sokkal jobban sikerült: a nyomástól megszabadulva, a helyzetre rugalmasan reagálva hamarosan jó kedélyű beszélgetés alakult ki közöttük. Kálmán az interjú végére nyitottá vált a program iránt, hogy érdemesnek tartotta a lehetőség átgondolását. Ez az eset jól mutatja, hogy a célcsoport esetében a *rugalmas és személyközpontú segítségnyújtás* kulcsfontosságú feltétele a sikeres együttműködésnek.

A Kálmánnal és a többi jelölttel lefolytatott interjúkat a kiválasztás protokolljának megfelelően a döntés követte. A programba való kiválasztás kvalitatív értékelés alapján történik, tehát a jelentkezők nem pontrendszer vagy valamely dimenziók szerint rangsorolódnak, hanem a szempontok együttes mérlegelésével történik meg a kiválasztás. Ilyen mérlegelési szempontként jelennek meg tehát a következők:

– *A sérülékenység foka*

Azok az ügyfelek, akiknek adott élethelyzetben legsürgősebb vagy legnagyobb segítséget jelent a lakhatás biztosítása, priorizálásra kerülnek.

– *Életkor*

Az életkor tovább differenciálhatja a sérülékenységet, például az idősebbeknél a lakhatásba kerülés a gyors egészségromlás megelőzését is szolgálhatja. Emellett az idősebb korosztály számára a lakhatási és intézményi alternatívák gyakran azért is korlátozottabbak, mert a munkaerőpiaci reintegrációs esélyeik alacsonyabbak, illetve egyes ellátási formákhoz való hozzáférés feltételei nem minden esetben illeszkednek az ő élethelyzetükhöz. Ennek következtében számukra különösen nagy jelentősége van a stabil, hosszú távon fenntartható lakhatási megoldásoknak.

A fiatalabb korosztály bevonását indokolhatja, hogy a lakhatás biztosítása ebben az életszakaszban még különösen nagy hatással lehet az egész életpálya alakulására, így az erőforrások a lehető legnagyobb egyéni és társadalmi hasznot szolgálják. Ezen belül külön célcsoportot alkotnak az állami gondozásból kikerülő fiatalok, akik számára a lakhatási stabilizáció az önálló életkezdés legkritikusabb feltétele. Az Egyesület azonban 2024 óta számukra dedikált lakhatási programot működtet, amely kifejezetten az intézményi ellátásból való kilépést követő élethelyzet támogatására fókuszál.

– *Egyéb lakhatási lehetőségekhez való hozzáférés*

A potenciális bérlők természetesen nem bővelkednek alternatív lakhatási lehetőségekben. Azonban a lakhatási helyzet értékelése során mérlegelendő szempont az is, hogy az érintett személyt a materiális tényezőkön túl milyen dimenziók korlátozzák a nyílt lakáspiachoz, a szociális és önkormányzati bérlakásrendszerhez, valamint egyéb intézményi vagy civil lakhatási formákhoz való hozzáférésben. Ide tartozik például az etnikai hovatartozással, szexuális orientációval, háztartási összetétellel vagy kisállattartással összefüggő kizáró mechanizmusoknak való kitettség.

– *Jelentkezők száma és viszonyai*

Párok esetében tényező, hogy számukra a hagyományos szállós elhelyezési formák korlátozottabban hozzáférhetők, illetve kevésbé illeszkednek együttélési szükségleteikhez. Hasonlóképpen, a nagyobb létszámú háztartások számára általánosságban is szűkebbek a lehetőségek mind az intézményi, mind a piaci, mind a szívességi lakhatás terén.

A döntési faktor lehet az is, hogy a lakhatás biztosítása lehetőséget teremt-e családegyesítésre: egyes ügyfelek esetében a stabil, megfelelő lakhatási körülmények megléte alapfeltétele

annak, hogy a gyermek vagy gyermekek visszakerülhessenek az állami gondozásból a szülőkhöz.

Szemponként jelenik meg az ügyfél vagy ügyfelek kapcsolatrendszerének jellege: a jelentkező környezete mennyiben támogatja, vagy éppen veszélyezteti a lakhatási helyzet stabilizációját. Ilyenek lehetnek például a kiterjedt, hajléktalanságban többszörösen érintett családok, ahol reálisan nem biztosítható, hogy a lakásban csak a kijelölt bérlők éljenek. Ennek korlátja egyrészt az önkormányzattal kötött bérleti szerződés –, amely meghatározza a lakásban élők körét és létszámát – betartásának fontosságából, másrészt a programban nyújtott szociális munka együttműködési kereteiből fakad.

Kiszűrésre kerülnek emellett azok az esetek, ahol a szervezett bűnözéshez köthető kockázatok meglete fennáll, illetve más olyan, a program kompetenciahatárain túlmutató élethelyzetek, amelyek kezelése meghaladná az Egyesület szakmai vagy kapacitásbeli lehetőségeit (lásd következő pont). E szempontok figyelembevételének célja sem a kizárás önmagában, hanem annak mérlegelése, hogy a program keretei között mely esetekben biztosítható a lakhatás hosszú távú fenntarthatósága és az érintettek biztonsága.

– *Kongruencia az (aktuális) szakmai kompetenciákkal és kapacitásokkal*

Bizonyos esetekben a legfelelősebb szakmai gyakorlat annak felismerése, hogy a meglévő szociális és egészségügyi ellátórendszer keretei között egyes ügyfelek szükségletei (például súlyos szerhasználat, illetve komplex pszichés betegséggel összefüggő problémák) meghaladják az Egyesület aktuális (szakmai) kapacitásait. Az Elsőként Lakhatást elvének hazai adaptációjában az egyik legnagyobb korlát, hogy az ügyfeleknek nyújtandó integrált szolgáltatási modell többi eleme (például megfelelő munkaerőpiaci támogatás, egészségügyi, pszichológiai, addiktológiai ellátás) nem biztosított az állami és önkormányzati szereplők oldaláról. Az Egyesület alapvetően szociális munkát végez, és bár igyekszik enyhíteni a fenti hiányokat, például szakmai továbbképzésekkel és önkéntes pszichológusok bevonásával, ezek az eszközök természetesen nem tudják helyettesíteni az ellátórendszert.

Emellett a minőségi esetkezelés biztosításának záloga a szociális munkás munkatársak mentális és fizikai egészsége. Így a kapacitások alkalmanként egészen szó szerint értendőek: a team aktuális leterheltsége is figyelembe veendő szempont. Előfordulhat olyan helyzet, amikor a teamben több szociális munkás is egyidejűleg több olyan ügyféllel dolgozik, akik akut krízishelyzetben vannak, és intenzív, folyamatos esetkezelést igényelnek. Ilyen esetekben a szakmai döntéshozatal során szükségszerű szempont annak mérlegelése, hogy a meglévő humánerőforrás mellett melyik jelöltnek biztosítható-e a megfelelő minőségű és biztonságos ellátás.

– *Az interjú benyomásai*

A döntés során természetesen jelentőséggel bír a jelentkező interjújának első benyomása, különös tekintettel az együttműködési és kommunikációs készségekre. Ide tartozik annak felmérése, hogy az érintett mennyire nyitott a közös munkára, milyen mértékben bevonható az esetkezelésbe, illetve milyen konkrét lépéseket hajlandó és képes megtenni saját lakhatási helyzetének stabilizálása érdekében. Az értékelést az interjúk során kialakult benyomások

mellett a rendelkezésre álló háttérinformációk is kiegészítik, amelyek származhatnak a jelölő munkatársaktól, illetve esetenként a meglévő ügyfelektől, és hozzájárulnak a jelentkező helyzetének komplexebb megértéséhez és a megalapozott döntéshozatalhoz.

A bérlőkiválasztásról szóló döntést az Egyesület Kunyhóból Lakásba programjában dolgozó munkatársak az interjúk tapasztalataira és a fenti szakmai szempontok együttes mérlegelésére alapozva hozzák meg. A döntés a rendelkezésre álló humánerőforrások, illetve a kollégák aktuális kapacitásainak mérlegelésével együtt született meg, biztosítva, hogy a kiválasztott ügyfél ahhoz a munkatárshoz kerüljön, aki kompetenciái és aktuális terhelhetősége alapján a leginkább alkalmas volt rá. Kálmán esetében a kiválasztást elsősorban a magas fokú lakhatási sérülékenység és a strukturálisan beszűkült alternatívák indokolták. Kifejezett igénye volt az önálló lakhatásra, és erre reálisan nem rendelkezett alternatív lakhatási lehetőségekkel, még munkaerőpiaci helyzete stabilizálódásával sem – az őt ismerők egybehangzó véleménye szerint, ha ez a lehetőség nincs, ő a következő éveket is a barlangban töltötte volna. Közel 60 éves, életútja során soha nem rendelkezett stabil, önálló lakhatási tapasztalattal. Jelenlegi élethelyzetében hosszú ideje extrém körülmények között élt, ami életkorának kontextusában különösen magas kockázatot jelent, hozzájárulhat az egészségi állapot és a funkcionális képességek gyorsabb romlásához. Emellett pszichés megbetegedéssel él, amely tovább növeli sérülékenységét és indokolja a strukturált, támogatott lakhatási forma szükségességét.

Kapcsolati hálójá korlátozott, nem voltak azonosíthatók olyan támogató informális erőforrások, amelyek a lakhatási stabilizációt érdemben elősegíthetnék. Ugyanakkor ez biztosíték volt arra is, hogy a program keretei és lakhatási kapacitásai szempontjából kiszámítható együttműködés várható.

A kiválasztás során szempont volt az is, hogy az interjúk alapján Kálmán esetében megfigyelhető volt: bár kezdetben bizonyos helyzetekkel szemben bizalmatlan vagy tartózkodó, megfelelő kommunikáció és figyelem mellett nyitottá válik, képes átgondolni a felmerülő lehetőségeket, megfontolni alternatívákat, és akár teljes egészében felülmúlni meggyőződéseit. Ez a reflexív és adaptív attitűd a közös munka szempontjából kedvező előjelnek tűnt. Mindezek alapján Kálmán esete a program célkitűzéseivel kiemelten összhangban áll, ahol a stabil lakhatás biztosítása jelentős mértékben hozzájárulhat az élethelyzet alapvető rendezéséhez, az életminőség javításához.

Út a beköltözéshez

A döntésről Kálmánt az Utcáról Lakásba! Egyesület és az őt jelölő intézmény munkatársai közösen tájékoztatták. A vele kapcsolatban álló szociális munkások beszámolóí szerint reakciójában az öröm mellett a félelem és a szorongás továbbra is dominált, és bár elfogadta a lehetőséget, világossá vált, hogy a következő időszakban a segítő munka központjában a biztonságérzet fokozatos megerősítése kell, hogy álljon.

A döntést követően az Egyesület a nem kiválasztott jelentkezőket is kiértékelte. Ennek során kiemelt szempont, hogy amennyiben nem kizárásra kerültek valamilyen okból, úgy számukra is egyértelmű legyen: nem végleges elutasításról van szó, hanem arról, hogy a rendelkezésre álló erőforrások korlátozottsága miatt nem kerülhettek bevonásra. Egyúttal hangsúlyozott,

hogy a jövőbeli pályázati lehetőségekben továbbra is részt vehetnek. Az utcai szolgálat, a jelentkezőkkel aktív szociális munkás szakemberek közreműködése ebben a fázisban is kiemelt fontosságú, ugyanis ők tudják, hogy a jelöltek egymással milyen kapcsolatban vannak, adott esetben milyen feszültségeket okozhat egyikőjük kiválasztása, és hogyan lehet az ebből adódó kockázatokat minimalizálni.

Az Egyesület Elsőként Lakhatást szemléletéből következik a bevezetőben ismertetett meggyőződés, hogy az érdemi változást célzó munka az ügyfél stabil lakhatásba kerülésével tud megkezdődni, hiszen a tartós lakhatási bizonytalanságban élő ügyfelek erőforrásait jellemzően a mindennapi túlélés köti le, és más elvárásokat támasztani velük szemben nem realisztikus vagy emberséges gyakorlat. Azonban, mivel az önkormányzati együttműködés csak a bérlőkijelölés után teszi lehetővé a felújítások megkezdését, a beköltözési folyamat több hónapot, alkalmanként akár egy évet is igénybe vesz, amely során bizonyos, az ügyfél aktív közreműködését is igénylő lépéseknek (például az önkormányzati adminisztráció, közművek átírása stb.) meg kell történniük. Eközben ráadásul, miközben a végleges lakhatás még nem áll rendelkezésre, az ügyfelek fokozatosan elveszítik az addigi, nem megfelelő, de mégis valamiféle kapaszkodót jelentő és legalább megszokott lakhatási helyzetből fakadó biztonságérzetüket is. Ez azt eredményezi, hogy a beköltözést megelőző időszak egy különösen érzékeny és nehéz, átmeneti szakaszt képez az ügyfél és a vele folytatott szociális munka vonatkozásában is, amelyben az ügyfél megtartása és a változásra való felkészítése szuboptimális körülmények között kell végbemenjen.

Ebben az instabil időszakban kiemelten fontos az ügyfél és a szociális munkás közötti kapcsolat teherbírása, amelyet az együttműködési megállapodás alapoz meg, és a folyamatos, intenzív szociális munka épít fel. Kálmán a döntést követően hamarosan találkozott M.-mel, aki az Utcáról Lakásba! Egyesület szociális munkásként azóta is a vele elsődlegesen kapcsolatban álló szakember. Az első találkozásra még D., Kálmán korábbi szociális munkása társaságában került sor a folytonosság és a komfort fenntartása érdekében. A beszélgetésről mindketten úgy számolnak be, mint ami oldott és elfogadó légkörben zajlott, a felek között gyorsan kialakult a kapcsolódás: Kálmán a kezdeti tartózkodást követően fokozatosan megnyílt, és több személyes információt is megosztott M.-mel. Ezen az alkalmon közösen ellátogattak Kálmán addigi lakhelyére – M. visszaemlékezésében kiemelte a természetességet, tárgyilagosságot és nyíltságot, ahogy Kálmán bemutatta neki a barlangot, semmit nem szépítve vagy tagadva. A következőkben M.-mel való kapcsolata kiegyensúlyozottan alakult, amelyben sokat segített a vele addig kapcsolatban álló szakemberek támogató együttműködése is. M. és D. a beköltözésre való felkészülési időszakban folyamatos kapcsolatot tartottak, biztosítva az eset szempontjából releváns információk strukturált és akadálytalan áramlását. Mivel Kálmán munkahelye is az érintett intézményben van, az ott dolgozó, őt ismerő szociális munkás team rendszeres napi rálátással rendelkezett az élethelyzetére, ami lehetővé tette az M. által közvetített információk többirányú megerősítését és értelmezését, az aggodalmaira való folyamatos megerősítő visszajelzést. Emellett támogatást nyújtottak az adminisztratív ügyintézésben, valamint a beköltözéshez szükséges tárgyi és gyakorlati feltételek előkészítésében, elősegítve ezzel a lakhatási átmenet zökkenőmentes lebonyolítását.

Kálmán félelmei a beköltözést megelőzően fennmaradtak, elsősorban a lakhatás fenntartásának anyagi vonatkozásai köré szerveződtek, különösen a szociális lakbér megfizethetőségével, illetve a számlák befizetésének pontos módjával kapcsolatban. Emellett napi szinten jelentős bizonytalanságot fogalmazott meg a lakás állapotát, valamint a fizikai biztonságát illetően is. Ezeken az érzéseken jelentős mértékben az sem enyhített, amikor még a felújítást megelőzően, M.-mel és az Egyesület műszaki csapatának kollégájával először bejárták a lakást, és még a beköltözést követően is csak fokozatosan csillapodtak. A traumatudatos és személyközpontú együttműködés elvének megfelelően M. ezeket a félelmeket nem patologizálta, hanem az életútból és a tartós lakhatási bizonytalanságból érthető, adaptív reakcióként értelmezte. Kálmán több évtizedes, különböző lakhatásokból való többszörös kikerülésekkel és kiutak hiányával jellemezhető tapasztalatai következtében bizalmi struktúrái sérültek, így a stabil lakhatási lehetőség elfogadása kezdetben nem evidenciaként, hanem törekeny, akár visszafordíthatónak érzékelt helyzetként jelent meg számára. Ebből következően a fennálló bizalmatlanság érthető reakcióként értelmezhető, amelynek oldódása nem egyszeri információátadáshoz, hanem ismétlődő, következetes és kiszámítható tapasztalati megerősítéshez kötődik. Ennek megfelelően a szociális munka válasza a folyamatos elérhetőség, a konzisztens jelenlét és az ismételt megerősítések voltak. A segítő kapcsolat ebben az esetben modellfunkciót is betölt, amelyben a stabil kommunikáció és a transzparens visszajelzések fokozatosan hozzájárultak annak internalizálásához, hogy a lakhatási lehetőség valós, stabil és fenntartható. Kálmán ráadásul szorongása ellenére továbbra is következetes és pontos maradt a szociális munkában.

A beköltözéshez szükséges operatív teendők intézése problémamentesen és gördülékenyen zajlott. A kiválasztást követően az Egyesület bérlőkijelölési kérelmet nyújtott be az önkormányzat felé, amely elfogadását követően – amely formai, adminisztratív jóváhagyási folyamat – az önkormányzat döntése alapján került sor a bérlő kijelölésének hivatalos megerősítésére és a szerződéskötésre. Kálmán a lakást első körben két év határozott időtartamra kapta meg, amely hosszabbításának feltételei megegyeznek a többi szociális bérlakásprogramban alkalmazott kritériumokkal: szerződésszegés hiánya, az ügyfél jogviszonyának rendezettsége, közüzemi tartozásmentesség igazolása. Amennyiben ezek a feltételek teljesülnek, a lakhatás fenntartása és a szerződés meghosszabbítása nem ütközik akadályba. A szerződéskötést követően válik lehetővé a lakáshoz való hozzáférés és a felújítás megkezdése. Emiatt, bár az önkormányzat a bérlővel áll szerződéses kapcsolatban, a felújítási munkálatok alatt a lakás felett az egyesület rendelkezik, és annak végeztével kerül sor a bérlő számára való végleges átadásra – a beköltözésre.

A beköltözés időzítésével kapcsolatban az Egyesület a reális elvárásmenedzsment miatt ráhagyással számol, mivel a felújítások során számos előre nem látható tényező merül fel. A beköltözés pontos időpontja így csak a folyamat későbbi szakaszában határozható meg. Kálmán esetében azonban végül az önkormányzati lakás felújítása sokkal gyorsabban ment végbe, mint a hasonló együttműködésekben megszokott, így ez a terhelt időszak kevesebb mint két hónapot vett igénybe. Ez a fokozott ütemezés azonban azt is nehezítette, hogy az Egyesület által a beköltözésre felkészítő szolgáltatási elemeket – mint például a Beköltözőcsoport és a Sorstársmentor program – igénybe vegye. Mivel az Egyesület ügyfeleinek jelentős része komplex problémákkal küzd, gyakran szükség van a lakhatás

biztosításán és a szociális munka eszközein túli szolgáltatásokra. Az integrált szolgáltatási modellben a szervezet vagy önerőből biztosítja az ügyfél számára a szükséges szolgáltatásokat, vagy megszervezi az ügyfélnek a szolgáltatáshoz való hozzáférését. A külső szolgáltatások hiányosságáról már szoltam fentebb, így itt az Egyesület által nyújtott szolgáltatási elemeket mutatom be, amelyeket a körülményekhez igazodva folyamatosan fejleszt.

A sorstársmentor program

A sorstárs mentorálás a szociális munkát kiegészítő, tapasztalati tudáson alapuló támogatási forma, amelyben a mentorok maguk is hajléktalanságból az Egyesület által nyújtott lakhatásba került személyek, akik saját megélt élettörténetükre támaszkodva nyújtanak segítséget az ügyfelek számára. A program célja, hogy bővítse az elérhető támogatások körét és regiszterét, mivel a szociális munkánál kevésbé szabályozott, közvetlenebb kapaszkodót jelent. A mentorok jelenléte emellett gyakorlati jellegű feladatok átvállalásával (pl. kísérés, ügyintézésben való segítség vagy jelenlét biztosítása magányos helyzetekben) tehermentesíti a szociális munkát is. A feladatmegosztás a szociális munkás és a mentorok között egyeztetésen alapul, amely rugalmasan igazodik az ügyfél aktuális szükségleteihez. A mentorok bevonásának korlátja, hogy a már beköltözött ügyfelek gyakran saját életvezetésük fenntartása, nehézségei miatt nem tudnak ilyen szerepet vállalni. Ennek megfelelően a mentorálási kapacitások célzottan kerülnek allokálásra, elsősorban az új beköltözők és magasabb támogatási szükségletű ügyfelek esetében, addig, amíg az ügyfél támogatási szükséglete ezt indokolja.

Közösségi munka a beköltözések előkészítésében

A beköltöző csoport közösségi és szakmai intervenciók eszköze, amelynek célja, hogy a lakhatásba kerülő ügyfelek számára strukturált felkészítést, gyakorlati tudásátadást és pszichoszociális megtartást biztosítson. A program annak felismerésén alapul, hogy a lakásba költözés nem csupán pozitív életesemény, hanem olyan jelentős, élethelyzetben bekövetkező változás, amely új feladatokkal, felelőségekkel és bizonytalanságokkal jár. Ennek megfelelően a csoport egyszerre szolgál az ügyfelek praktikus felkészítésére (pl. lakáshasználat, pénzügyi tervezés, adminisztráció) és a támogatásukra, különös tekintettel a várakozási időszak és a beköltözést követő adaptációs nehézségek kezelésére. A csoporton egyszerre vesznek részt adott időszak új beköltözői, az Egyesület munkatársai és sorstárs mentorok, így a szakmai és sorstársi támogatás, a közösségi tanulás és a beköltözők közötti kapcsolódás egyszerre valósul meg. Ezáltal a részvétel az Egyesülethez, mint közösséghez való tartozást is nagyban elősegíti.

Adj Munkát!

Az Egyesület Adj Munkát! programja egy közösségi alapú munkaerőpiaci reintegrációs kezdeményezés, amelyben a hangsúly a munkavállalói és munkáltatói oldal közötti bizalomépítésen, valamint a felek hatékony összekapcsolásán van. A program sorstársi alapon szerveződő közösségi térben támogatja az álláskeresőket, a munkába lépést és a munkahelyi megtartást, folyamatos szakmai kíséréssel kiegészítve. A heti rendszerességű találkozók sok résztvevő számára kiemelt stabilitást jelentenek, gyakran az egyetlen rendszeres kapcsolódási

pontot biztosítva élethelyzetükben. A program sajátossága, hogy a munkavállalás nem jelenti az együttműködés lezárását: a résztvevők jelentős része később is visszatér a közösségbe tapasztalatmegosztás, kölcsönös támogatás vagy motivációs szerepvállalás céljából, ezzel is erősítve a program közösségi és sorstársi jellegét.

Az integrált szolgáltatási modell működési elve, hogy az ügyféllel elsődlegesen kapcsolatban álló szociális munkás felméri, hogy milyen szolgáltatásokra van szüksége az ügyfélnek, majd a számára megfelelő intenzitású szociális munkát biztosítja, miközben megszervezi a többi szolgáltatás igénybevételét is. Ennek mentén Kálmán esetében a munkaerőpiaci reintegráció támogatása jelenleg nem releváns szolgáltatási irány, nemcsak azért, mert több mint egy éve stabilan foglalkoztatásban van, hanem mert munkahelye az elsődleges mindennapi szocializációs közege is, ahol rendszeres kapcsolatban van az őt korábban segítő szakemberekkel és szociális munkásokkal. A sorstárs mentorprogramba az időnyomáson kívül azért nem került érdemben bevonásra, mivel az mindennapi életvezetésében nem mutatkozott olyan fokú támogatási szükséglet, amely egyértelműen indokolta volna azt, így a rendelkezésre álló mentori erőforrások ebben az időszakban más, magasabb támogatási szükségletű ügyfelek felé kerültek hasznosításra. A beköltözőcsoporton való részvételre viszont egyértelműen az idő szűkössége miatt nem került sor, ebben a rövid időablakban nem indult csoport. A későbbiekben elinduló beköltözőcsoportok esetében az Egyesület kifejezetten törekszik arra, hogy a korábban beköltözött, vagy tudásukat felfrissíteni vágyó ügyfelek számára is rugalmas részvételi lehetőségeket biztosítson. Ugyanakkor Kálmán 6-13 óráig tartó munkarendje, amelynek köszönhetően délután már alszik, valószínűleg továbbra sem fogja lehetővé tenni a bekapcsolódást. Hasonlóképp, az ügyfelek számára bátorított a lakásukon végzett felújításokon való részvétel – ahol egyrészt a segítő-segített hierarchikus dichotómiáját átlépve részt tudnak venni saját helyzetük javításában, másrészt az önkéntesekkel és támogatókkal való közös munka során jobban bevonódhatnak az Egyesületet körülvevő közösségbe –, sajnos munkaideje miatt ebben sem volt alkalma részt venni. A személyközpontú esetkezelés elvével összhangban így a beköltözéshez szükséges gyakorlati és lakáshasználati információk (mint például a közüzemi számlákkal kapcsolatos tudnivalók, a mérőóraállások bediktálásának folyamata vagy a háztartási gépek használata) számára egyéni formában kerültek átadásra M. és az Egyesület műszaki teamjének közreműködésével. Ezek a részvételi lehetőségek viszont potenciálisan hozzájárulhattak volna a beköltözést övező szorongásának csökkentéséhez, mivel lehetőséget adnak arra, hogy az ügyfelek mások hasonló élethelyzeteivel találkozzanak, és saját tapasztalataikat közös keretben értelmezzék.

A beköltözés és ami utána következik

Kálmán költözésére egy hideg, januári napon került sor. A barlangból a Krisztinavárosi Hajléktalan Centrum munkatársai szállították el az önkormányzati bérlakásba, ahol M. várta őket. Kálmán az odavezető úton izgatott volt, szorongása csillapodott, tervezgetett a lakással kapcsolatban. Számára ágyneműt, lakástextileket a Magyar Máltai Szeretetszolgálat hozott, saját holmija elfért egyetlen gurulós kocsiban. A lakásban addigra már többször jártak, így ezen a napon nem ez volt az újdonság – hanem az, hogy ott is maradhat. A jelenlévő szociális

munkások néhány dolgot megmutattak neki, majd elbúcsúztak tőle. A lakás előtt pedig összenéztek, és közösen fellélegeztek: itt már minden rendben lesz.

D. és kollégái Kálmánnal továbbra is kapcsolatban vannak, ám ez már nem segítői kapcsolat – bár D.-t továbbra is tájékoztatja terveiről, sokéves múltjuk, örömük Kálmán sorsának alakulása fölött és most már közös munkahelyük is inkább régi jó barátokra jellemző viszonyt tesz lehetővé. A beköltözés megnyugvása azonban csak alapja, nem vége a munkának: M. és Kálmán között új fejezete nyílt az együttműködésnek, amelynek céljai a lakás megtartása, az ügyfél minél jobb életminősége és az önállóság adott ügyfél kontextusában elérhető minél magasabb mértéke. A szociális munka ebben az időszakban is az ügyfél aktuális szükségleteihez igazodik, figyelembe véve az ügyintézésben mutatott önállóság mértékét, valamint azt, hogy mely területeken igényel támogatást vagy kísérést. Kálmán esetében a beköltözéstől eltelt 4 hónapban magától heti 2-3 alkalommal telefonon keresi M-t, még akkor is, ha nincsen éppen semmilyen akut helyzet, így a szociális munkát ő alakítja a számára megfelelő intenzitás szintjére.

Az első pár hónap időszak tehát stabilizációs szakaszként funkcionál, amely során a lakhatás fenntartásához szükséges készségek, erőforrások és intézményi kapcsolódások fokozatosan épülnek ki. Kálmán felfogása gyors, könnyen adaptálódott az új feladatok elvégzéséhez. M.-mel közös ügyintézéseik során nagyon önállónak bizonyul, kihasználja a készségek elsajátítására és stabilizálására kapott teret. A beköltözés óta önállóan és időben bediktálja a mérőórák állásait a közeli ügyfélszolgálaton, a közüzemi számlákat pontosan fizeti. A háztartási eszközök közül eddig a gáztűzhelyet használja, a fűtésre ugyanis, saját bevallása szerint, nincs szüksége a személyes komfortérzet megteremtéséhez. Kálmán eddig az általa megszokott módon a Krisztinavárosi Hajléktalan Centrum telephelyén mosott, azonban a következő állomás önállósága megteremtésében a mosógép beszerelése lesz.

Kálmán pénzügyekkel és lakhatási biztonságával kapcsolatos szorongását a helyzet átlátása és saját kézbe vétele is csökkentette, de a legjelentősebb előrelépést az jelentette, hogy M. segítségével nemrégiben sikeresen igényelt méltányossági lakbértámogatást az önkormányzattól. Ennek eredményeként alacsony jövedelmére tekintettel a következő egy évre lakbértérítési terhei nullára csökkentek, a lakhatással kapcsolatos kiadásai így minimális szintre, a közműdíjakra korlátozódtak. Mivel az ezt megelőző 30 éven keresztül nem voltak lakhatási költségei, a beköltözéssel kapcsolatban ezek jelentették számára a legnagyobb szorongást okozó tényezőt, különösen a rendelkezésre álló havi jövedelméhez viszonyítva. A támogatás igénybevételével a kiadások megfizethetővé váltak számára, és egy kezelhető, átlátható rendszer alakult ki, amelyet Kálmán már önállóan is jól menedzsel.

A Kunyhóból Lakásba program ügyfeleinek esetében a hajléktalanságban élő emberek társadalmi stigmatizációja miatt felmerülhet a beköltözők új szomszédságában való ellenérzések kezelésének problémája is. Kálmán azonban a beköltözést követően nem társadalmi előítéletekkel, hanem inkább a mindennapi együttélésből adódó konfliktusokkal találkozott. Elmondása szerint időnként kölcsönös feszültségek tapasztalhatók: őt a szomszédok részéről hangos éjszakai köhögésével kapcsolatban érték vádaskodások, míg ő a szomszédok hangoskodását és alkoholfogyasztását fogalmazza meg problémának. Alapvetően azonban ezeket a konfliktusokat elfogadóan, a közösségi együttélés velejáróiként tudja

kezelni, és egy másik szomszédal pedig jó kapcsolatot kezdett el ápolni. Kálmán alapvető hozzáállásában is az M. által kiemelt elfogadó attitűd tükröződik – a műszaki problémákat is türelemmel kezeli és jelzi vissza az Egyesület műszaki csapatának.

Ebben az időszakban azok a problémák is felszínre kerülhetnek, amelyek a felújítás vagy a beköltözés során még nem voltak láthatók, így a támogatás rugalmas alkalmazkodást igényel. Gyakran előfordul, hogy különböző hatósági eljárásokhoz kapcsolódó dokumentumok, például bírósági határozatok, végrehajtási értesítések vagy egyéb hivatalos levelek ekkor kerülnek kézbesítésre. Kálmán esetében is megérkeztek a tartozások: egy általa 65 000 Ft-osnak tudott tartozás a végrehajtási fázisban már 400 000 Ft-ként jelentkezett. Azonban ő ezzel kapcsolatban is higgadt maradt, értesítette M.-et, majd szabadságot vett ki, és közösen elindították az ügyintézési folyamatot, az érintett hatóságokkal és végrehajtási szereplőkkel való egyeztetést, valamint a tartozás rendezésére irányuló folyamat feltérképezését. A Kálmánra jellemző proaktív és pontos attitűd ebben az esetben is nagyban segítette a helyzet hatékony kezelését, és illusztrálja az Egyesület együttműködésről alkotott elképzeléseit: nem önmagáért való cél, hanem olyan keret, amely az ügyfél saját problémáinak felismerésében és megoldásában nyújtott segítségnyújtást teszi akadálytalanabbá.

Az ügyfelek számára a stabil lakhatás alapul szolgál az életük más területein való továbblépéshez is. A mindennapi alapfeltételek – mint a biztonságos, magukra zárható életter, a megfelelő higiénés körülmények vagy az önálló háztartási rutinok kialakítása – olyan stabil kiindulást jelentenek, amely korábban nem volt adott. A korábban a túlélésre fordított jelentős fizikai és mentális energia így felszabadul, és más területek felé tud becsatornázódni. Ezek a változások összességében hozzájárulnak az életminőség és a mentális jóllét javulásához, a fejlődés kereséséhez az ügyfelek életének bármely területén.

Kálmán, bár továbbra is pontosan és megbízhatóan dolgozik takarítói állásában, nemrégiben megfogalmazta, hogy örülne egy másik munkahelynek, ami kevésbé veszi igénybe szociálisan, többet lehet egyedül, és rendezettebb, tiszta környezetben zajlik. Emellett egy magasabb jövedelmet biztosító munkalehetőséget is szívesen venne, mivel az nagyobb biztonságot és kiszámíthatóságot jelentene a lakhatása hosszú távú fenntartásában, hiszen a méltányossági lakbértámogatás csak egy évre szól. Kálmán azonban a beköltözést követően is megtartotta korábbi, informális jövedelemszerzési mintáit, továbbra is végez alkalmi tevékenységeket, például régi lakókörnyezetében továbbra is segít a kukák kihúzásában. Ezek a tevékenységek az élethelyzetében beállt hatalmas változás mellett is megmaradtak, és az anyagin túl szociális és érzelmi szempontból is stabilitást nyújtanak Kálmán számára. Ez rávilágít arra, hogy a formális és informális gazdasági részvétel közötti határ a marginalizált csoportok esetében gyakran elmosódott, és a sikeres társadalmi integráció nem feltétlenül jár ezek teljes feladásával.

Kálmán a beköltözés akadályait sikeresen vette, és jelenleg alacsony gondozási szükségletű ügyfélnek tekinthető. Esetében a szociális munka fókusza viszonylag rövid időn belül a klasszikus kríziskezelésről a stabilizációra és az önállóság támogatására helyeződött át. Ez azonban nem általánosítható az Egyesület teljes ügyfélkörére: a támogatási szükségletek mértéke és időbeli alakulása jelentős eltéréseket mutat.

Az ügyfélközpontú megközelítésből fakadóan előfordul, hogy egyes bérlők esetében a kapcsolattartás hosszabb időszakokon keresztül minimális intenzitású, és főként a szerződés hosszabbításokhoz, illetve közösségi programok és egyéb lehetőségek felkínálásához kapcsolódik. Ugyanakkor ezekben az esetekben is bármikor kialakulhat olyan krízishelyzet, amely ismét intenzívebb szociális munkát tesz szükségessé. Más ügyfelek ezzel szemben tartósan magasabb szintű támogatást igényelnek, és esetükben a szociális munka folyamatos jelenlétet jelent. Mindez arra mutat rá, hogy a szolgáltatás nem szervezhető egységes, standardizált működési logika mentén: a különböző élethelyzetekhez és szükségletekhez igazodó, rugalmas kapacitáskezelés elengedhetetlen feltétele az Elsőként Lakhatást elveihez illeszkedő működésnek.

Stabil alapok, megvalósítási korlátok

Célom annak bemutatása volt, hogy Kálmán esetén keresztül bemutassam, hogyan zajlik a hajléktalanságból lakhatásba kerülés folyamata az Utcáról Lakásba! Egyesület Elsőként Lakhatást szemléletű programjában. Kálmán esetében a kiválasztást átlagosnál gyorsabban követő beköltözés, illetve saját problémamegoldó képessége és alkalmazkodókészsége, nyílt kommunikációja jelentősen hozzájárult a folyamat zökkenőmentes lezajlásához. Ebben az értelemben Kálmán olyan ügyfélnek tekinthető, akivel a program egészen ideáltipikus módon valósult meg.

Ugyanakkor még ez a viszonylag „egyszerűnek” tűnő folyamat is jól mutatja, milyen intézményi, koordinációs és szakmai erőfeszítés áll egy beköltözés hátterében. Kálmán lakhatásba kerülése nem egyetlen beavatkozás eredménye, hanem egy több évtizedes gondozási folyamatban bekövetkezett változás. Ahogyan D., a vele a Magyar Máltai Szeretetszolgálat képviselőjében együtt dolgozó szociális munkás fogalmazott: *„Kevesen tudják, hogy abban, hogy Kálmán most itt lehet, és a lakásban van, valójában hány szociális munkásnak a munkája van.”* Ez a perspektíva rávilágít arra, hogy ezekben a sikerekben a különböző intézményi szereplők egymásra épülő munkája válik láthatóvá egy adott ponton.

Kálmán esete ugyanakkor egy fontos strukturális ellentmondásra is rávilágít. Az Elsőként Lakhatást szemlélet alapvetése, hogy a stabil lakhatás nem érdem vagy teljesítmény kérdése, hanem alapfeltétel, amelyhez a leginkább marginalizált, komplex szükségletű embereknek is hozzá kell férniük. A gyakorlatban azonban hazánkban a javak axiomatikus szűkösségén is bőven túlmutató korlátok – vagyis a hajléktalanság és lakhatási válság problémáinak kezelésére rendelkezésre álló erőforrások, finanszírozás és szolgáltatási kapacitások elégtelensége – olyan helyzetet teremtenek, amelyben a kevesebb támogatást igénylő, vagy legalábbis a lakhatás megtartására megbízhatóbban képes ügyfelekkel való munka kiszámíthatóbbá és fenntarthatóbbá válik. Nem mintha számukra könnyű lenne a lakhatáshoz jutás – Kálmán példája azt is jól mutatja, hogy a jelen rendszerben még a klasszikusan érdemesnek tartott (jelen esetben dolgozó és középosztálybeli normáknak megfelelően viselkedő) szegények is egyéni erőforrásokra és eseti megoldásokra vannak utalva.

A lakhatás emberi jogként való érvényesítéséért folytatott küzdelemben a hosszú távú cél tehát nem lehet más, mint az ellentmondás feloldása: olyan intézményi és finanszírozási környezet kialakítása, amelyben a támogatás elosztása nemcsak explicit szelekciós

mechanizmusok alkalmazásához nem kötött, hanem azok implicit érvényesülését sem kényszeríti ki. Ehhez azonban nem lesz elegendő a civil szervezetek korlátozott kapacitásaira támaszkodni; a felelősségnek a helyére, az állami és önkormányzati szintekre kell kerülnie.

Irodalom

KOVÁCS V. (2014): A Város Mindenkié csoport „Utcáról Lakásba” kísérlete Kőbányán. Esély 2014/1. 2

PLEACE N. (2016): Elsőként lakhatás útmutató. (ford. Bakos Péter). FEANTSA, Brüsszel.

TSEMBERIS S., ASMUSSEN S. (1999): From Streets to Homes: The Pathways to Housing Consumer Preference Supported Housing Model. Alcoholism Treatment Quarterly, 17 (1–2).

Gyerekkori – időskori – egzisztenciális krízisek – Hajléktalanhelyzet 2023/2024 fordulóján – prezentáció Látogatva: 2026.04.26.

<https://24.hu/elet-stilus/2026/02/06/barlang-30-ev-lakas-riport/>; Látogatva: 2026.04.25.